

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

"ЗАТВЕРДЖУЮ"

Проректор з навчально-методичної роботи

Карина НЕМАШКАЛО

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА
робоча програма навчальної дисципліни

Галузь знань **05 «Соціальні та поведінкові науки»**
Спеціальність **051 «Економіка»**
Освітній рівень **перший (бакалаврський)**
Освітня програма **Економіка та економічна політика**

Статус дисципліни **вибіркова**
Мова викладання, навчання та оцінювання **українська**

Завідувач кафедри
*Державного управління,
публічного адміністрування
та економічної політики*

Наталія ГАВКАЛОВА

Харків
2022

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри державного управління, публічного адміністрування та економічної політики

Протокол № 2 від 01.09.2022 р.

Розробник:

Литвиненко А.В., к.е.н., доцент

Лист оновлення та перезатвердження робочої програми навчальної дисципліни

Навчальний рік	Дата засідання кафедри – розробника РПНД	Номер протоколу	Підпис завідувача кафедри

Анотація навчальної дисципліни

Глибина і масштабність змін, які сьогодні відбуваються у всіх сферах соціально-економічного життя, диктує необхідність пошуку нових принципів узагальнення накопиченого емпіричного матеріалу та удосконалення методів його аналізу, застосування на практиці передових теоретичних концепцій, до яких якраз і належить інституціональна економіка. Тому підготовка фахівців за спеціальністю «економічна теорія», фахівців нового інноваційного типу, здатних вирішувати складні теоретичні і практичні завдання, вимагає її вивчення.

Широке суспільне визнання результативності інституціонального підходу в останній третині ХХ ст. виразилося в присвоєнні Нобелівських премій багатьом її представникам. Це пояснюється тим, що останнім вдалося сформулювати нову реалістичну точку зору на економічні процеси та підходи до розв'язання економічних проблем та вироблення дійової економічної політики.

Інституціональна економіка - галузь знань про правила економічної поведінки: про те, як вони «працюють», як формуються і змінюються, з якими витратами та вигодами пов'язане їх створення, зміни, дотримання та порушення. Вона здатна бачити як речі дуже дрібні (її називають наноекономікою, або мікромікроекономікою), так і явища дуже крупні (в цьому сенсі вона є макромакроекономікою, або мегаекономікою).

Отримавши набір інструментів інституціонального аналізу, студенти зможуть зрозуміти: як інституціональна економіка трактує альтернативні режими власності та зв'язки економіки і права, як вона розуміє співвідношення ринку та організації, держави та анархії, послідовностей та механізмів інституціональних змін тощо.

Навчальна дисципліна "Інституціональна економіка" є вибірковою навчальною дисципліною та вивчається згідно з навчальним планом підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня освітньої програми "Економіка та економічна політика".

Мета навчальної дисципліни:

формування системи теоретичних знань щодо понятійно-категоріального апарату ринкової системи; розширення об'єкта економічної теорії за межі, традиційно визначені неокласичним напрямом, та отримання знань з інституціонального напрямку економічної теорії.

Характеристика навчальної дисципліни

Курс	4
Семестр	7
Кількість кредитів ECTS	5
Форма підсумкового контролю	екзамен

Структурно-логічна схема вивчення навчальної дисципліни

Пререквізити	Постреквізити
Економічна теорія	Комплексний тренінг
Мікроекономіка	
Макроекономіка	

Компетентності та результати навчання за дисципліною

Компетентності	Результати навчання
<p>Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.</p> <p>Здатність виявляти знання та розуміння проблем предметної області, основ функціонування сучасної економіки на мікро-, мезо-, макро- та міжнародному рівнях.</p>	<p>Застосовувати аналітичний та методичний інструментарій для обґрунтування пропозицій та прийняття управлінських рішень різними економічними агентами (індивідуумами, домогосподарствами, підприємствами та органами державної влади).</p>
<p>Розуміння особливостей провідних наукових шкіл та напрямів економічної науки.</p> <p>Здатність пояснювати економічні та соціальні процеси і явища на основі теоретичних моделей, аналізувати і змістовно інтерпретувати отримані результати.</p> <p>Розуміння особливостей сучасної світової та національної економіки, їх інституційної структури, обґрунтування напрямів соціальної, економічної та зовнішньоекономічної політики держави.</p>	<p>Пояснювати моделі соціально-економічних явищ з погляду фундаментальних принципів і знань на основі розуміння основних напрямів розвитку економічної науки.</p>
<p>Здатність обґрунтовувати економічні рішення на основі розуміння закономірностей економічних систем і процесів та із застосуванням сучасного методичного інструментарію.</p> <p>Здатність аналізувати закономірності та давати науково-обґрунтовану оцінку етапів розвитку суспільно-історичного процесу</p> <p>Володіти методами, прийомами та інструментарієм оцінки результатів функціонування та розвитку економічних систем на мікро, макро- рівнях.</p>	<p>Вміти аналізувати процеси державного та ринкового регулювання соціально-економічних і трудових відносин.</p>

Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теорія інститутів

Тема 1. Предмет і метод інституціональної економіки

1.1. Поняття, роль і функції інститутів в економіці.

Інститути в економічному аналізі. Визначення одиниці аналізу в межах інституціонального напрямку досліджень. Роль і функції інститутів в економіці.

1.2. Норма як базовий елемент інститутів та як результат раціонального вибору.

Норма як базовий елемент інститутів та результат раціонального вибору. Дослідження раціональності в експериментальній економіці, теорії не- повної раціональності та соціології. Теорія суспільного вибору. Норма як передумова економіки угод. Співвідношення угод.

1.3. Класифікація інститутів. Ієрархія правил і прав.

Класифікація інститутів. Принципи їх взаємодії. Система інститутів.

Значення інститутів: експериментальна економіка.

1.4. Предмет і метод інституціональної економіки (ІЕ).

Предмет "ІЕ". Об'єкти і суб'єкти інституціонального аналізу. Місце інституціональної економіки в системі економічних наук. Особливості інституціональної методології дослідження: теоретико-методологічні принципи, методи та інструменти інституціонального аналізу.

Тема 2. Формування та етапи розвитку інституціоналізму

2.1. Теоретичні джерела інституціональної економіки. Обмеження застосування неокласичного підходу.

Неокласичні постулати людської поведінки: їх значення, обмеженість і критика інституціоналістами. Повнота інформації. Досконала конкуренція. "*Ното economicus*".

2.2. Інституціональна теорія: учора, сьогодні й завтра. "Дерево" інституціоналізму.

"Дерево" інституціоналізму. Етапи розвитку інституціоналізму. Еволюція предмета та методології дослідження. Старий (американський або класичний) інституціоналізм. Т. Веблен. Дж. Коммонс. У. Мітчелл. Неінституціональна економіка. Дж. Гелбрейт. Я. Тінберген. Г. Мюрдаль. Ф. Перру. Нова інституціональна економіка. Дж. Б'юкенен. Р. Коуз. Д. Норт. М. Олсон. Дж. Стіглер. Г. Саймон. Р. Фогель. О. Уільямсон. К. Менар. Е. Де Сото та ін.

Класифікація сучасних інституціональних концепцій. Теорія прав власності. Теорія трансакційних витрат. Теорія економіки права. Теорія економіки угод. Нова економічна історія. Теорія суспільного вибору. Теорії трансформації економіки і суспільства.

Тема 3. Інституціональна структура ринкової економіки

3.1. Економічний порядок і чинники, що його визначають.

Інститути плану та ринку. Утилітаризм. Цілеспрямована дія. Довіра.

Емпатія. Свобода. Легалізм і повага права власності.

3.2. Інституціональна структура ринкової економіки як одна з підсистем економічної системи суспільства.

Сутність та характерні риси інституціональної структури ринкової економіки; принципи функціонування та супідрядність інституціональних середовища, системи та структури ринкової економіки.

3.3. Інституціональна структура: особливості елементів і характер відносин та взаємовідносин між ними.

Атрибутивні характеристики інституціональної структури. Базисні економічні інститути. Інститути власності, влади, управління та праці.

Тема 4. Права власності

4.1. Економічна теорія прав власності.

Два підходи до визначення та дослідження власності. Економічне обґрунтування права власності. "Наївна" теорія; теорії "груп інтересів" і "пошуку ренти", теорії, що враховують соціальні і політичні зміни. Специфікація, розмивання, та розщеплення прав власності.

4.2. Принципи ефективного розподілу прав власності. Сутність і режими прав власності.

Основні принципи ефективності системи прав власності. Альтернативні режими прав власності. Вільний доступ до ресурсу: загальна власність. Виключний доступ до ресурсу: комунальна, приватна та державна власність.

4.3. Нелегальна економіка: поняття, структура та наслідки існування.

Структурні елементи нелегальної економіки: неофіційна (прихована) економіка, неформальна (фіктивна економіка) та нелегальна (незаконна, кримінальна економіка). Основні методи розрахунку її обсягів. Ціна підкорення закону і ціна нелегальності. Тіньовий ринок як інституціональна система.

Тема 5. Трансакції та трансакційні витрати

5.1. Трансакції: поняття, класифікація та значення.

Сутність та типологія трансакцій. Види трансакцій за Коммонсом: трансакції угоди (торгові), управління та раціонування. Ринкові та внутрішньофірмові трансакції. Товарні та інституціональні трансакції. Співвідношення між видами трансакцій та їх значення.

5.2. Трансакційні витрати: поняття, види та значення.

Сутність і значення трансакційних витрат в економіці. Види трансакційних витрат. Ринкові та внутрішньофірмові витрати. Витрати виявлення альтернатив. Витрати здійснення розрахунків. Витрати виміру. Витрати укладання контракту ("*ex ante*" і "*ex post*"). Витрати специфікації і захисту прав власності. Витрати опортуністичної поведінки.

5.3. Зовнішні ефекти і трансакційні витрати. Теорема Р. Коуза та її значення.

Внутрішні та зовнішні ефекти (екстерналії). Позитивні та негативні зовнішні ефекти. Споживчі, технологічні або грошові зовнішні ефекти. Теорема Р. Коуза. Розподіл правомочностей між власниками. Українська приватизація у світлі теорему Коуза.

5.4. Досвід кількісного оцінювання трансакційних витрат. Шляхи їх мінімізації.

Кількісне оцінювання трансакційних витрат: узагальнення досвіду.

Шляхи мінімізації трансакційних витрат на різних рівнях економіки.

Змістовий модуль 2. Теорія організацій

Тема 6. Економічні організації. Інституціональні основи діяльності фірми

6.1. Сутність організації, її відмінність від інституту.

Сутність організації. Чинники, що визначають розмір організації. Специфічність активів. Невизначеність. Схильність сторін до ризику. Складність угоди. Ціна доступу до закону.

6.2. Інституціональні основи діяльності підприємства (фірми). Основні теорії фірми.

Фірма: поняття, структура та траєкторія розвитку. Проблема взаємовідносин принципала і агента, варіанти її вирішення. Внутрішня структура фірми. Траєкторія розвитку фірми. Баланс фірми як джерело інформації про її структуру.

6.3. Типологія фірм.

Підприємство, яке працює в командній економіці. Американська фірма (фірма А). Японська фірма (фірма J). Підприємство перехідного типу. Гібридні форми інституційних угод. Організаційно-правова форма як джерело інформації про стратегію фірми. Критерій вибору організаційно-правової форми фірми.

Тема 7. Інституціональні основи діяльності домашніх господарств

7.1. Поняття домашнього господарства в інституціональній теорії.

Узагальнення підходів щодо визначення сутності і функцій домашнього господарства в економіці. Інституціональний підхід: домашнє господарство як інститут суспільства й організація. Типи домашнього господарства.

7.2. Роль рутини у функціонуванні домашнього господарства.

Роль та значення рутини у функціонуванні домашнього господарства.

7.3. Домогосподарство в економічній системі. Типи домашніх господарств.

Типи домашніх господарств у командній, ринковій та перехідній економіці.

Тема 8. Інституціональні основи діяльності держави

8.1. Теорія держави в новій інституціональній економічній теорії.

Держава як інститут і організація: її сутність, функції, "провали" та "межа". Підходи

до розгляду держави як фірми; як установи з колективним власником; як установи з єдиним власником. Перерозподільчі функції держави та рентоорієнтована поведінка.

8.2. Типологія держав.

Типологія держав. Контрактна та експлуататорська держава. Емпіричні методи оцінювання характеру держави. Модель Мак Гіра-Олсона. Обмеження монопольної влади правителя. Модель Фіндлі-Уілсона.

Тема 9. Контракти

9.1. Контракт: суть, складові та структура. Типи контрактів.

Поняття контракту. Умови взаємодії учасників контракту. Головні складові контракту. Структура контракту. Класичний, неокласичний та відносницький контракти.

9.2. Економічні теорії контрактів.

Економічний підхід до типології контрактів. Теорія управління поведінкою виконавця (теорія принципала-агента). Контракти, що самовиконуються та відносницькі контракти. Контракт про продаж та контракт про найм.

9.3. Типологія правових відносин.

Правовий підхід до типології контрактів. Контракт купівлі-продажу. Контракт найму. Трудовий контракт. Кредитний договір. Забезпечення дотримання правил.

Тема 10. Людський капітал і мотивація

10.1. Поняття "людський капітал" і мотивація. Теорії людського капіталу.

Сутність поняття "людський капітал". Теорія людського капіталу Т. В. Шульца та Г. С. Беккера - новий підхід до визначення людського фактора в економічній діяльності. Підходи до оцінювання людського капіталу. Постіндустріальний тип мотивації. Відмінності у формах реалізації мотивації. Теорія контрактів як теорія управління поведінкою виконавця. Постконтрактний опортунізм, пов'язаний із поведінкою виконавця або менеджера.

10.2. Інституційне забезпечення людського капіталу.

Індивідуальний, корпоративний і національний людський капітал. Позитивний (креативний, інноваційний), негативний та пасивний людський капітал. Інституціональні чинники формування й накопичення людського капіталу.

Тема 11. Інституціональна трансформація економіки України

11.1. Трансформації інституціональних систем.

Трансформації інституціональних систем. Теорія інституціональних змін. Зміна інститутів у часі. Еволюційний та революційний варіанти розвитку інститутів. Залежність від попередньої траєкторії розвитку. Імпорт інститутів. Конгруентність інститутів. Сценарії інституціонального розвитку. Типи і суб'єкти інституціональних інновацій. Теорія суспільного вибору і пояснення ускладнення інституціональних інновацій.

11.2. Особливості інституціональних перетворень в Україні.

Періодизація, особливості та оцінювання ефективності інституціональних перетворень в Україні. Визначення умов інституціональної рівноваги та її стабільності. Інституціональні пастки та створення соціально- ефективних інститутів. Інституціоналізація ринкової інфраструктури: суб'єкти, об'єкти та процесуальність. Інерційний характер інституціональних перетворень, його причини та шляхи подолання. Реформування відносин власності в Україні. Недосконалість політичного ринку, державна бюрократія та аутсайтери.

Перелік практичних (семінарських) занять, а також питань та завдань до самостійної роботи наведено у таблиці «Рейтинг-план навчальної дисципліни».

Методи навчання та викладання

У процесі викладання навчальної дисципліни для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів передбачено застосування таких способів подання (представлення) інформації студентам в ході його пізнавальної діяльності, реалізований через дії, які пов'язують викладача й студента, а саме:

1. Пояснювально-ілюстративний метод, або інформаційно-рецептивний.
2. Проблемне викладення навчального матеріалу.
3. Репродуктивний метод (репродукція – відтворення).
4. Логічні методи навчання.
5. Частково-пошуковий, або евристичний метод.
6. Аналітичний метод.
7. Навчальна дискусія.

Серед продуктивних методів навчання, спрямованих на активізацію та стимулювання навчально-пізнавальної діяльності студентів передбачене застосування як активних, так і інтерактивних навчальних технологій, таких як проблемні лекції (теми 1 – 10); презентації (теми 1 – 10); робота в малих групах (теми 1); семінари-дискусії (теми 1, 2); індивідуальна дослідницька робота (т. 8).

Порядок оцінювання результатів навчання

Оцінювання результатів навчання з дисципліни "Інституціональна економіка" здійснюється за накопичувальною 100-бальною системою.

Оцінювання здійснюється за такими видами контролю:

поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, практичних занять і оцінюється сумою набраних балів (максимальна сума – 60 балів; мінімальна сума, що дозволяє студенту отримати допуск до екзамену – 35 балів);

модульний контроль, що проводиться з урахуванням поточного контролю за відповідний змістовий модуль і має на меті інтегровану оцінку результатів навчання після вивчення матеріалу з логічно завершеної частини дисципліни – змістового модуля.

Поточний контроль включає оцінювання студентів під час:

практичних (семінарських) занять – презентація за темою 8. Загальна кількість балів –

5.

Формами поточного оцінювання та методами демонстрування результатів навчання студентів в рамках самостійної роботи є:

Перевірка виконаних домашніх завдань. Кожне домашнє завдання оцінюється 5 балів за умови правильного виконання та наявності висновків. Кількість домашніх завдань – 5, максимальна кількість балів за усі домашні завдання становить 25.

Поточні контрольні роботи, що дозволяють оцінити рівень засвоєння теоретичних основ інституціональної економіки, ступінь володіння сучасною літературою вітчизняного і зарубіжного досвіду у цій сфері; вміння поєднувати теорію з практикою при розв'язанні практичних завдань. Максимальний бал за одну контрольну – 5. Кількість контрольних робіт – 2.

Оцінювання результатів вивчення навчальної дисципліни "Інституціональна економіка" в межах поточного контролю включає таку форму як колоквиум. Протягом семестру студенти пишуть два колоквиуми. Максимальна оцінка за кожен колоквиум – 10 балів. Максимальна кількість балів за обидва колоквиуми – 20 балів. Перший колоквиум включає теми 1 – 5, а другий колоквиум – теми 6 – 11. Структура колоквиуму: 1 евристичного та двох ситуативних завдань.

Підсумковий контроль знань та компетентностей студентів з навчальної дисципліни здійснюється на підставі проведення семестрового екзамену, завданням якого є перевірка розуміння студентом програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, вміння формулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо.

Екзаменаційний білет охоплює програму дисципліни і передбачає визначення рівня знань та ступеня опанування студентами компетентностей.

Екзаменаційний білет складається з чотирьох завдань: з одного стереотипного, одного діагностичного та двох евристичних, які перевіряють рівень оволодіння студентами професійними компетенціями з теоретичних основ інституціональної економіки, а також умінь застосування доцільних інструментів інституційної трансформації суспільства.

Стереотипне завдання розкриває рівень оволодіння студентами професійними компетенціями з уміння визначати та аналізувати сучасні підходи та інструментарій розвитку інституціонального середовища та оцінювати ефективність цих заходів.

Діагностичне завдання розкриває рівень оволодіння студентами професійними компетенціями з аналізу інституціональних особливостей функціонування основних суб'єктів економіки та визначати ефективні серед альтернативних варіантів.

Евристичні завдання розкривають рівень оволодіння студентами професійними компетенціями з використання інноваційних методів у прогнозуванні розвитку інститутів, визначати вплив факторів при побудові інституціонального середовища.

Для оцінки письмової екзаменаційної роботи використовуються такі критерії:

стереотипне завдання – максимальна оцінка за вирішене завдання складає 8 бали;
діагностичне завдання – максимальна оцінка за вирішене завдання складає 10 балів;
евристичне завдання – максимальна оцінка за вирішення кожного з двох завдань складає 11 балів.

Підсумкова оцінка за екзаменаційну роботу складається з суми балів за вирішення всіх завдань.

Стереотипне завдання оцінює базові компетентності, якими повинні оволоділи здобувачі. Максимальні бали за виконані завдання можуть бути отримані при глибокому засвоєнні програмного матеріалу, засвоєнні рекомендованої літератури; чіткому володінню понятійним апаратом, методами використання базових інструментів стратегічного менеджменту і вмінні використовувати їх для виконання конкретних практичних завдань, розв'язанні ситуацій. Відповідь на стереотипне питання має бути вірною та повною, оформлення відповіді – акуратним, логічним і послідовним. Евристичне та діагностичне завдання виконані як з використанням типового алгоритму, так і за самостійно розробленим алгоритмом, висновки до завдань аргументовані та обґрунтовані, викладені у логічній послідовності на дуже високому рівні і на їх основі запропоновані рекомендації і заходи.

Результат семестрового екзамену оцінюється в балах (максимальна кількість – 40 балів, мінімальна кількість, що зараховується, – 25 балів) і проставляється у відповідній графі екзаменаційної "Відомості обліку успішності".

Студента слід вважати атестованим, якщо сума балів, одержаних за результатами підсумкової/семестрової перевірки успішності, дорівнює або перевищує 60. Мінімумально можлива кількість балів за поточний і модульний контроль впродовж семестру – 35 та мінімумально можлива кількість балів, набраних на екзамені, – 25.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни розраховується з урахуванням балів, отриманих під час екзамену, та балів, отриманих під час поточного контролю за накопичувальною системою.

Форми оцінювання та розподіл балів наведено у таблиці «Рейтинг-план навчальної дисципліни»

Рейтинг-план навчальної дисципліни

Тема	Форми та види навчання		Форми оцінювання	Мах бал
Тема 1.	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Лекція на тему «Предмет і метод Інституціональної економіки»	Активна робота на лекції	
	Семінарське (практичне) заняття	Визначення одиниці аналізу в межах інституціонального напрямку досліджень. Роль і функції інститутів в економіці, їх класифікація Дискусія «Проблема невтручання» Презентація за темою. Норма як передумова економіки угод	Активна участь в обговоренні питань теми, робота в малих групах	
	<i>Самостійна робота</i>			
Питання та завдання до самостійного опрацювання	Діалектика взаємозв'язку ринку і держави.	Презентація домашнього завдання		
Тема 2.	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Лекція на тему «Формування та етапи розвитку інституціоналізму». Ринок інформації.	Активна робота на лекції	
	Семінарське (практичне) заняття	Дискусія «Теоретичні джерела та періодизація інституціональної економіки. Обмеження застосування неокласичного підходу. Дискусія «Дерево" інституціоналізму». Презентація за темою	Активна участь в обговоренні питань теми	
	<i>Самостійна робота</i>			
Питання та завдання до самостійного опрацювання	Порівняльна характеристика інститутів плану та ринку	Презентація домашнього завдання	5	
Тема 3.	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Лекція на тему «Інституціональна структура ринкової економіки»	Активна робота на лекції.	-

	Семінарське (практичне) заняття	Дискусії «Інституціональна структура: особливості елементів і характер відносин та взаємовідносин між ними», «Інституціональна структура ринкової економіки як одна з підсистем економічної системи суспільства» Презентація за темою.	Активна участь в обговоренні питань теми, робота в малих групах. Презентація за темою.	
	Самостійна робота			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Визначення інституціонального порядку, його норм та створення порівняльної характеристики останніх для подальшого аналізу й об'єктивного оцінювання ефективності інституціональної структури ринкової економіки.	Презентація домашнього завдання	5
Тема 4.	Аудиторна робота			
	Лекція	Лекція на тему «Права власності»	Активна робота на лекції	
	Семінарське (практичне) заняття	Дискусія «Сутність і типологія трансакцій», «Співвідношення між видами трансакцій», «Класифікація та оцінювання трансакційних витрат в економіці». Презентація за темою.	Активна участь в обговоренні питань теми.	
	Самостійна робота			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Визначення величини нелегально-го сектор економіки України, а також цін підкорення закону і нелегальності із застосуванням провідних методів розрахунку.	Презентація домашнього завдання	5
Тема 5.	Аудиторна робота			
	Лекція	Лекція на тему «Трансакції та трансакційні витрати».	Активна робота на лекції	
	Семінарське (практичне) заняття	Дискусія «Класифікація та оцінювання трансакційних витрат в економіці», «Проблеми визначення та вимірювання трансакційних витрат. Шляхи їх мінімізації». Презентація «Показники трансакційних	Активна участь в обговоренні питань теми, робота в малих групах.	

		витрат»	Поточна контрольна робота 1	5
	Самостійна робота			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Система показників функціонування ринку праці.	Презентація домашнього завдання	
Тема 6.	Аудиторна робота			
	Лекція	Лекція на тему «Інституціональні основи діяльності фірм»	Активна робота на лекції.	
	Семінарське (практичне) заняття	Дискусія «Базові форми організації фірм або їхньої внутрішньофірмової структури. Типологія фірм», «Шляхи вирішення проблеми принципала- агента». Мозговий штурм «Порівняльна характеристика понять "організація" і "інститут"»	Активна участь в обговоренні питань теми.	
			Колоквіум	10
	Самостійна робота			
Питання та завдання до самостійного опрацювання	Вирішення внутрішньофірмових конфліктів за допомогою теорій угод та агентських відносин, узагальнення типології фірм.	Презентація домашнього завдання		
Тема 7.	Аудиторна робота			
	Лекція	Лекція на тему «Інституціональні основи діяльності домашніх господарств»	Активна робота на лекції.	
	Семінарське (практичне) заняття	Дискусії «Рутини у функціонуванні домашнього господарства», «Домогосподарство в економічній системі. Типи домашніх господарств». Презентація за темою.	Активна участь в обговоренні питань теми.	
Самостійна робота				
Питання та завдання до самостійного опрацювання	Визначення сутності домашнього господарства як інституту та організації, інституціональних основ їх економічної діяльності та типології.	Презентація домашнього завдання	5	
Тема 8.	Аудиторна робота			
	Лекція	Лекція на тему «Інституціональні основи діяльності держави»	Активна робота на лекції.	
	Семінарське (практичне) заняття	Дискусія «Основні підходи до визначення ролі держави в суспільстві», «Інституціональна природа держави. Теорія держави Д. Нортона», «Провали та	Активна участь в обговоренні питань теми	

		межа держави» Презентація за темою.	Презентація за темою.	5
Самостійна робота				
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Визначення держави як інституту та організації, її сутності, функцій, "провалів" і "межі".	Презентація домашнього завдання	
Тема 9.	Аудиторна робота			
	Лекція	Лекція на тему «Контракти»	Активна робота на лекції.	
	Семінарське (практичне) заняття	Дискусія «Економічні теорії контрактів. Порівняльна характеристика класичного, неокласичного та відносницького контрактів», «Типологія правових відносин»	Активна участь в обговоренні питань теми	
	Самостійна робота			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Вирішення навчальних завдань щодо особливостей практичного застосування теорії контрактів	Презентація домашнього завдання	5
Тема 10.	Аудиторна робота			
	Лекція	Лекція на тему «Людський капітал і мотивація»	Активна робота на лекції.	
	Семінарське (практичне) заняття	Дискусія «Основні показники та параметри людського капіталу на макро- та мікрорівнях. Методи оцінювання ЛК.», «Інвестиції в людський капітал та їх ефективність.»	Активна участь в обговоренні питань теми	
			Поточна контрольна робота	5
	Самостійна робота			
Питання та завдання до самостійного опрацювання	«Провали» (фіаско) ринку та їх корегування.	Презентація домашнього завдання		
Аудиторна робота				
Тема 11.	Лекція	Лекція на тему «Інституціональна трансформація економіки України»	Активна робота на лекції.	
	Семінарське (практичне) заняття	Дискусія «Революційні та еволюційні зміни», «Експорт та імпорт інститутів», «Інституціональні пастки».	Активна участь в обговоренні питань теми	
			Колоквіум	10
	Самостійна робота			
Питання та	Економічний аналіз корупції як			

	завдання до самостійного опрацювання	інституційної пастки		
			Екзамен	40
			Загальна кількість балів	100

Рекомендована література

Основна

1. Політична економія [Електронний ресурс] : навч. посіб. / М. С. Бріль, О. М. Кліменко, І. Ф. Лісна [та ін.] ; Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця. - Електрон. текстові дан. (3,09 МБ). - Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. - 279 с. Режим доступу: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/22562>
2. Макро- та мікроекономіка [Електронний ресурс] : навчальний посібник для студентів усіх спеціальностей першого (бакалаврського) рівня / М. С. Бріль, О. М. Кліменко, А.В. Литвиненко [та ін.] ; за заг. ред. М. А. Мащенко; Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця. — Електрон. текстові дан. (2,46 МБ) — Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2021. — 213 с.
3. Базилінська О. Я. Мікроекономіка : навч. посіб. / О. Я. Базилінська, О. В. Мініна. – Київ : ЦУЛ, 2019. – 348 с.
4. Гронтковська Г. Е. Макроекономіка : навч. посіб. / Г. Е. Гронтковська, І. Ф. Косик. – Київ : ЦУЛ, 2019. – 672 с.
5. Macroeconomics [Electronic resource] : textbook / M. S. Bril, O. M. Klimenko, I. F. Lisna et al. – Kharkiv : S. Kuznets KhNUE, 2020. – 310 p. Access mode : <http://www.repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/24100>

Додаткова

6. Macroeconomics [Electronic resource] : guidelines for self-study of Bachelor's (first) degree students of all specialities / compiled by T. Cherkashyna. – Kharkiv : S. Kuznets KhNUE, 2021. – 54 p. – Access mode : <http://www.repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/24903>.
7. Політична економія [Електронний ресурс] : навч. посіб. / М. С. Бріль, О. М. Кліменко, І. Ф. Лісна та ін. – Харків : ХНЕУ ім. С.Кузнеця, 2019. – 279 с. – Режим доступу : <http://www.repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/22562>.
8. The Fundamentals of Economics [Electronic resource] : textbook for self-study / L. Ukrainka, M. Mashchenko, I. Lisna [et al.] ; under the edit. M. Mashchenko; Simon Kuznets Kharkiv national university of economics. - E-text data (910 KB). - Kharkiv : S. Kuznets KhNUE, 2021. - 163 p.
9. Теоретико-методологічні засади формування національної економічної системи в умовах інтеграції у світове господарство [Електронний ресурс] : монографія / М. С. Бріль, О. М. Кліменко, М. А. Мащенко та ін. ; за заг. ред. канд. екон. наук, доцента М. С. Брілья. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. – 208 с.
10. Економічна теорія : підручник / М. Соколов, М. Горлач, В. Гущенко та ін. – Київ : Центр навчальної літератури, 2019. – 532 с.

Інформаційні ресурси

11. Сторінка курсу на платформі Moodle (персональна навчальна система) Розміщено: <https://pns.hneu.edu.ua/course/view.php?id=9076>
12. Державна служба статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим

доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

13. Міністерство доходів і зборів України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://minrd.gov.ua/ru/>.

14. Міністерство фінансів України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.minfin.gov.ua/>.

15. Національний банк України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://bank.gov.ua>

16. Статистика України : науковий журнал. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: www.ukrstat.gov.ua.